

vagyonmegőrzési funkcióját kívánja fantartani (Herriot, aki mellett a rentier-k állnak), hol pedig az exportipar versenyképességét kísérli meg devalvációval emelni. Miután az „aranystandard kontra devalvációs valutairányítás” ellentétet — mint láttuk — a fejlődés meghaladta, a kérdésben tisztára gazdasági érdekek döntenek. Feltűnést keltett, hogy a francia kommunista párt, mely pedig élesen Laval deflációs fizetéscsökkentése ellen foglalt állást 1935 nyarán, azóta mindig a kormány mellé áll, ha az a devalvációt ellenzi. Egyesek úgy látták, hogy a kommunisták a kormány orthodox kapitalizmusát védik a „manipulált valutapolitika” ellen. Természetesen nem erről volt szó. A kormány védi a kispolgár pár 100.00 frankját, mely a banktőke frankvagyonát és ezzel az álláspontjai formálisan egybeesett az az álláspont, amelynek célja a munkás megvédése volt a devalvációval bekövetkező drágulási folyamat ellen.

Összefoglalva tehát látjuk, hogy két egymással ellentétes módszert ajánlanak arra a célra, hogy az aranyvalutájú országok az olcsóbb világpiachoz alkalmazkodjanak. Az egyik: a kiviteli versenyképesség növelése a belső árak és munkabérek csökkentésével, az aranystandard fenntartásával. A másik: a devalváció, a kivitel olcsóbbá tévése a valuta értékcsökkentésével, — az irányított valutapolitika, a folyton változó gazdasági viszonyokhoz folytonos és általános pénzátértékeléssel való alkalmazkodás. Bármelyik is kerül bármely országban kivitelre, következménye — esetleges átmeneti jellegű látszatjavulás után — a fixfizetésűek (munkások, tisztviselők, stb.) élelnívójának csökkentését jelenti, s ezzel a vásárlóerő megfogyatkozását és így a válság további kimélyülését.

(Arad)

Ádám

Elek

ROOSEVELT ALKONYA. Az „agytröszt” által kidolgozott ellenmondó és bonyolult törvényhozás mindinkább foszladozik. Az Egyesült Államok legfőbb törvényszéke már 1935 júniusában alkotmányellenesnek nyilvánította s egy tollvonással megsemmisítette a híres ipari kodexet. Hat hónap múlva ugyanez a bíróság, — mely élethossziglan választott bíróival az amerikai reakció fellegvára, — rombadöntötte a törvényhozás másik oszlopát, az u. n. mezőgazdasági: újjáépítési törvényt. (Agricultural Adjustment Act. röviden A. A. A.) Így gyülekeznek a viharfellegek afölött, amit úgy üdvözöltek és mutattak be, mint az amerikai kapitalizmus új korszakát, mely utat mutat az osztályellentétek elrendezése, az újjáépítés: és a társadalmi béke felé. Az események mindenképp megérdemlik a közelebbi vizsgálatot.

Milyen okok idézték elő az összeroppanást? Hogy erre felelhessünk, fel kell vázolnunk a roosevelti mezőgazdasági törvényhozás rövid mérlegét. Ismeretes, hogy Roosevelt, amint hatalomra került a farmerek lázadásának hullámával találta szembe magát. Az elégedetlenség oka olyan egyszerű volt, mint amilyen tragikus. A mezőgazdasági termékek a háború előtti árak 55%-án is nehezen voltak eladhatók, ugyanakkor a farmerek által vásárolt ipari cikkek ára alig esett. A nyomor elöntötte a vidéket. A parasztmozgalom veszélye még növekedett azzal, hogy ugyanakkor a városokban az ipari munkásság akciói is kiszélesedtek. A polgárságnak cselekednie kellett.

A mezőgazdasági árak emelkedését a dollár 40%-os aláértékelésével kellett elősegíteni. A kisajátítások hullámát a jelzálogaidósságoknak adott haladékkal megállítani. De hivatalos beismerés szerint ez sem volt elég... Amíg az óriási tultermelés fennáll, addig a mezőgazdaság a lezárt vagy megszükkült külföldi piaccal s a 15.000.000 munkanélkülivel szemben nem érhetett el tartós javulást. Az A. A. A. szabályozása tartozott egészsé-

gessé tenni a mezőgazdaságot. „Egészségessé tenni” tőkés nyelven anynyit jelent, mint a termés korlátozása, az aratás megsemmisítése, a marha leölése. 1935 elejéig az előző hét év egész szarvasmarha szaporulatát megsemmisítették. Ami a gabonát illeti, úgy elég megjegyeznünk, hogy az Egyesült Államok, a világ egyik legnagyobb gabona exportállama az idén kénytelen lesz búzát importálni, hogy kenyérrrel láthassa el a városiakat. A „fölösleg” megsemmisítésének ellenszolgáltatásaként a farmerek kormánysegélyt kaptak, ami közel egy milliárd dollára rugévente, (a normális költségvetési bevételek egy negyede). Semmiféle budget, még ha amerikai is, nem bír el ilyen terhet. S a kormány, hogy a farmereknek fizethessen, megadóztatta a feldolgozó ipart: a szövögyárat a gyapotért, a vágóhidat a marháért. Az adót aztán az iparnak a fogyasztón kellett behozni s ezt meg is tette! Sok esetben az illetékek legnagyobb részét áremeléssel háritották át a fogyasztókra. (*L'Information Financière*, 1936. I. 15.)

Az áremelés és a segélyek közös hatásaként az agrárjövedelem jelentős emelkedése következett be. Ez a jövedelem 1935-ben 6.7 milliárd dollár, messze az 1929-es 10.5 milliárdtól, de mégis több, mint a katasztrófális 4.3 milliárd 1932-ben. Ez a növekedés az évek óta kielégítetlen szükségletek bizonyos fokú kielégítését tette lehetővé. A válság legmélyebb pontján a farmernek nem volt módjában gépet, traktort, műtrágyát beszerezni. 1933-ban alig 1/3-át vette a mezőgazdaság annak az agráranyagnak, amit a válság előtt vásárolt. E bevásárlások — noha mélyen alatta maradtak az 1928-29-es évek maximumainak — mégis érzékelhetően emelkedtek, ezt a gyárosok önömmel és... jó haszonnal konstataálták. Ezen a ponton megállva — s ezt teszik a meggyőződéses rooseveltisták — a mérleg kielégítőnek látszik. Nekünk azonban semmi okunk itt megállni.

Először is, ki húzott hasznot a mannából, amit Roosevelt a mezőkre hullatott? Néhány jellemző adat: „Annak ellenére, hogy a traktorok eladása emelkedik, a kisfarmerek nem vesznek traktorokat, hanem lovakat; *ugyanígy* a szárazsággal sújtott vidékek farmerei is lovakat vásárolnak és a gépeket nem használják.” (*The Wall Street Journal*, 1935. IV. 23.) Mialatt tehát a gazdag farmerek viszonyai javultak, a kisfarmereké nem. Egyébként a földművelésügyi miniszter évi jelentésében jelezte, hogy 1933-ig a jelzálogbankoknak való nemfizetés miatt foganatosított foglalatások növekedtek. Egy Jowa államban lefolytatott vizsgálat szerint ez a növekedés 1934-ben folytatódott (az A. A. A. ellenére!) és Jowa nem kivétel. A széles mezőgazdasági tömegek nyomora tehát csak valamit csökkent, de nem szűnt meg, mintahogy azt a csodatevő A. A. A. segítségével szeretnék volna. A meglepő az ennek ellenkezője lenne. Nehéz elhinni még paradoxként is, hogy gazdaggá lehet tenni valamely népet anélkül, hogy a tőkések előjogait megsértenék. Mint az összesség javára irányított gazdaság, Roosevelt kísérlete: bukás. Tisztán tőkés szemszögből nézve is az A. A. A. olyan ellenmondásokat szült, amelyek sirba vitték. Az agrár árak emelkedéséből, amint mondtuk, a mezőgazdasági ipar profitált. Ami az agrártermékek feldolgozóit illeti, ők is hasznot húztak a fogyasztókra vetett taxákból. De nem ez a lényeg. Az adók megdrágítják az eladási árakat, viszont a magas agrárárak politikája rettenetesen megdrágította az életet. Ezért érdekli az egész amerikai ipart a kérdés, mert eladási lehetősége megszűnik. Ehhez hozzájárult az árdagulást ellensúlyozó béremelésért meginduló munkásmozgalmak veszélyének a kilátása. Ez annál is inkább ellenkezik a polgárság érdekeivel, mert az Egyesült Államok kénytelen visszatérni a

nagy export politikájához és visszaszerezni az elvesztett piacokat. Nos, (hogy exportálni lehessen, csökkenteni kell a munkabéreket s nem emelni. Ép ezért, miután 1933-ban a mezőgazdaságot segítette, hogy megnyerje a farmert a lázongó munkással szemben, most megkísérli, hogy az agrárárak leszorításával megnyerje a városi lakosságot.

Az A. A. A. eredménye az is, hogy nehéz helyzetbe juttatta az Egyesült Államokat bizonyos világpiacokon. Kelletlenül állapították meg a mezőgazdasági kivitel gyors esését, amely bizonyos cikkeknel (gyapot) egyenesen katasztrófális. Az A. A. A. eltörlése tehát a külső piacok offenzíváját is jelenti.

Az igazságügyi megszüntetés valószínűleg nem vonja magával a mezőgazdaság „irányításának” azonnali feladását. Tudjuk, hogy a kormány keresi azokat az eszközöket, amelyekkel biztosíthatja a különféle adók felemelését, hogy folytassa ezt az „irányítást”. Valószínű azonban, hogy az ipari és kereskedelmi tőke offenzívája folytatódni fog Roosevelt törvénykezése ellen. A gyárosok szövetségének kongresszusa ezt világosan elárulta. Az „irányított gazdaság” akár él még egy darabig, akár nem, csődje — három év után — nyilvánvaló. Nem gyöngítette az osztályellentéteket. Még a polgári rétegek különféle érdekellentéteit sem tudta kiküszöbölni.

Jean Dupuy

A CSEHSZLOVÁKIAI GAZDASÁGI FELÉLÉNKÜLÉS HATÁRAI. Most kerültek nyilvánosságra Csehszlovákia 1935. évi gazdasági statisztikái. Kijózanító zuhanyként hatottak a még mindig bizakodókra. Elhallgattatták azokat, akik a vérszegény depresszió kapcsán egy új gazdasági virágzás kezdetét harangozták be. Az egészen szerény javulás naggyá torzított délibábja semmivé foszlott. A csodavárás rideg józanságnak engedte át helyét. A hivatalos tekintélyek soraiban is egyre többen láják a vigasztalan valóságot: a felületes és kérészetlen megkönnyebbülés csak illuziókat rombol. Könyörtelen vasujjakkal jelöli ki azokat a határokat, amelyeket a csehszlovák nemzetgazdaság mai tőkés szervezetével egyáltalán elérhet.

Csehszlovákiában a gazdasági válság 1933-ban érte el mélypontját. A termelési index ebben az esztendőben 60.2%-ra, a külkereskedelmi forgalom pedig értékben kerek egyharmadára esett vissza az 1929. év színvonalával szemben. Azóta a termelés lassan emelkedik. 1934-ben 66.5, 1935-ben 68.1 volt az ipari termelés jelzőszáma. Ennek a növekedésnek országnrészre azonban kétségtelenül a fegyverkezési konjunktúrából táplálkozik. Ezért van az, hogy a nyersvastermelés 1934-től kezdve 1935-ig 601.000 t.-ról 812.000 t.-ra, a nyersacéltermelés pedig 953.000 t.-ról 1.106.000 t.-ra nőtt. Nem szabad természetesen szem elől téveszteni, hogy a nyersvastermelés még így is csak 50, a nyersacél pedig 56%-át teszi az 1929. év színvonalának. Ebben az esztendőben ugyanis 1.644.000 t. nyersvasat és 2 137 000 t. nyersacélt olvasztottak. Más iparágakban még ennél is felületesebb volt a javulás. Kőszénből 10.775.000 t. helyett 10 millió 964.000 t.-t bányásztak. Barnaszénből 15.261.000 t. helyett csupán 15.226.000 t.-t. A kokszolókban az acéltermelés növekedésével párhuzamosan 1.345.000 t.-ról 1.551.000 t.-ra emelkedett a termelés. Általában, a javulás annál felületesebb, minél inkább távolodunk a fegyverkezés szférájától. Az építkezés terén és egyes iparágakban a viszonyok az előző évvel szemben tovább romlottak. A brünni textilipar pl. romokban hever. A múlt év folyamán öt nagy gyár szüntette be üzemét. Mig 1928-ban még 16.800 munkás dolgozott a „morva Manchester” gyáraiban, 1935 januárjában már csak 8.000 talált foglalkozást.